

Правова основа Європейського Союзу щодо захисту правозахисників

Сироїд Т. Л.

*доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри міжнародного і європейського права
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
майдан Свободи, 4, Харків, Україна
orcid.org/0000-0002-8165-4078
t.l.syroid@karazin.ua*

Фоміна Л. О.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародного і європейського права
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
майдан Свободи, 4, Харків, Україна
orcid.org/0000-0002-8756-400
l.fomina@karazin.ua*

Ключові слова: *гарантії,
права людини, правова основа,
правозахисники.*

У статті проаналізовано положення установчих актів, якими регламентовано право на ефективний засіб правового захисту та гарантування захисту прав людини у своїй зовнішній політиці, серед яких слід назвати Хартію основних прав Європейського Союзу 2000 р., Договір про Європейський Союз у редакції Лісабонської угоди 2007 р. Зосереджено увагу на внутрішніх актах ЄС, зокрема директивах Європейського Парламенту і Ради, резолюціях Європейського Парламенту, якими регламентовано низку питань щодо визначення ролі правозахисників, їхнього статусу, забезпечення гарантованих їм прав людини тощо. Акцентовано увагу на програмних актах ЄС з прав людини, зокрема Стратегічних рамках і планах дій ЄС щодо прав людини та демократії, в яких правозахисна діяльність розглядається як невід'ємна складова частина гарантованих прав людини, що притаманна також правозахисникам. Підкреслено, що у щорічних доповідях ЄС про права людини та демократію у світі зосереджено увагу на гарантуванні права правозахисників на свободу вираження поглядів, асоціацій та мирних зібрань, а також їхньому праві на справедливий суд; підсумовується практичний досвід щодо надання допомоги правозахисникам на рівні спеціалізованих структур ЄС; означено проблемні аспекти у цій сфері, зокрема залякування, переслідування правозахисників, порушення судових процесів про них, випадки гноблення і примусу, дискримінаційні заходи. Розкрито значення Керівних принципів ЄС щодо правозахисників, які сприяли створенню політики ЄС щодо правозахисників. Підкреслено, що правова основа ЄС є фундаментом, на якому має базуватися законодавство держав-членів Союзу задля створення безпечного і сприятливого середовища у сфері захисту прав людини правозахисників, що сприятиме захисту прав людини загалом. Зроблено відповідні висновки.

European Union legal framework for the protection of human defenders

Syroid T. L.

*Doctor of Law, Professor,
Head of the Department of International and European Law
V. N. Karazin Kharkiv National University
Svobody sq., 4, Kharkiv, Ukraine
orcid.org/0000-0002-8756-400
l.fomina@karazin.ua*

Fomina L. O.

*Candidate of Law, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of International and European Law
V. N. Karazin Kharkiv National University
Svobody sq., 4, Kharkiv, Ukraine
orcid.org/0000-0002-8756-400
l.fomina@karazin.ua*

Key words: *guarantees, human rights, legal basis, human rights defenders.*

The article analyzes the provisions of the founding acts, which regulate the right to an effective remedy and guarantee the protection of human rights in their foreign policy, including: the Charter of Fundamental Rights of the European Union of 2000, the Treaty on the European Union as amended by the Lisbon Agreement of 2007. The focus is on the internal acts of the EU, in particular: directives of the European Parliament and the Council, resolutions of the European Parliament, which regulate a number of issues regarding the definition of the role of human rights defenders, their status, ensuring the human rights guaranteed to them, etc. Attention is also focused on EU policy acts on human rights, in particular, EU Strategic Frameworks and Action Plans on Human Rights and Democracy, in which human rights activities are considered as an integral component of guaranteed human rights, which is also characteristic of human rights defenders. It is emphasized that the EU's annual reports on human rights and democracy in the world focus on guaranteeing the right of human rights defenders to freedom of expression, association and peaceful assembly, and their right to a fair trial; practical experience in providing assistance to human rights defenders at the level of specialized EU structures is summarized; problematic aspects in this area are defined, in particular: intimidation, persecution of human rights defenders, taking legal actions against them, cases of oppression and coercion, discriminatory measures, etc.

The significance of the EU Guidelines on Human Rights Defenders, which contributed to the creation of the EU policy on human rights defenders, is revealed.

It is emphasized that the legal basis of the EU is the foundation on which the legislation of the member states of the Union should be based in order to create a safe and favorable environment in the field of human rights protection of human rights defenders, which in turn will contribute to the protection of human rights in general. The relevant conclusions have been drawn.

Вступ. Серед прав, гарантованих Хартією основоположних прав Європейського Союзу 2000 р. (ст. 47 (2, 3) [1], першочергове значення має право на ефективний засіб правового захисту.

У найбільш загальному сенсі захист є протидією незаконним порушенням прав, свобод та інтересів особистості, попередженням цих порушень та обмежень, а також відшкодуванням заподіяної

шкоди, якщо попередити або відобразити порушення та обмеження не вдалося [2, с. 326–327].

Водночас сама постраждала особа, не будучи обізнаною з юридичними питаннями, не в змозі ефективно використовувати наявні у неї права. Для того щоб вона змогла реально скористатися наданими їй законом правами, потрібна допомога правозахисника. Правозахисники – це ті особи, групи та органи суспільства, які сприяють загально визнаним правам людини та основним свободам, а також захищають їх. Правозахисники прагнуть просування та захисту громадянських і політичних прав, а також сприяння, захисту і реалізації економічних, соціальних та культурних прав. Правозахисники також захищають права членів таких груп, як корінне населення [3]. Серед цієї категорії осіб більшість становлять кваліфіковані юристи, які на професійному рівні надають правову допомогу.

Натомість, як свідчить практика, правозахисники також зазнають утиску в правах і потребують захисту, про що говорить зростаюча кількість звинувачень та повідомлень серйозного характеру, отриманих спеціальними універсальними і регіональними процедурами та іншими механізмами щодо загроз, ризиків і небезпек, з якими стикаються правозахисники, у тому числі жінки-правозахисниці, онлайн і офлайн, а також поширеність безкарності за порушення та зловживання щодо них у багатьох країнах, де вони стикаються з погрозами, переслідуваннями та нападами і страждають від незахищеності, зокрема через обмеження права на свободу поглядів, волевиявлення, асоціації чи мирних зібрань, а також права на недоторканність приватного життя, або через зловживання кримінальним чи цивільним провадженням, або актів залякування та репресій, спрямованих перешкоджати їхньому співробітництву з міжнародними органами у галузі прав людини.

Так, Платформа моніторингу, керована Механізмом правозахисників ЄС (механізм, що допомагає правозахисникам у складних ситуаціях), яка відстежує випадки попереджень і нападів на правозахисників і документує порушення, скоєні проти них під час їхньої роботи, констатувала, що з 2016 р. нею зареєстровано понад 2 200 порушень проти правозахисників, серед яких слід назвати судові порушення, залякування та фізичне насильство, а також повідомила про понад 630 вбивств правозахисників. Зазначається, що 70% цільових захисників були активними у сфері громадянських політичних прав. Регіоном із найбільшою кількістю порушень є Північна і Південна Америка, на яку припадає близько третини від загальної кількості порушень, що скоюються у світі [4, с. 4].

Означене свідчить про необхідність вироблення ефективної правової основи задля того,

щоб гарантувати правозахисникам можливість користування усіма правами й основними свободами, які повинні поважатися, захищатися і здійснюватися без дискримінації [5, с. 2].

Наведене підтверджує актуальність вибраної теми дослідження, її значущість для захисту прав людини загалом і правозахисників зокрема.

Стан наукової розробки проблеми. Слід зазначити, що окремі аспекти означеної проблематики, зокрема дослідження ситуацій, пов'язаних зі статусом правозахисників на національному рівні, визначення альтернативних підходів до терміна «правозахисник», питання щодо статусу захисника в кримінальному судочинстві, було висвітлено в роботах таких вітчизняних і зарубіжних науковців, як Т. Варфоломєєва, В. Гутник, О. Виноградова, А. Москвичова, Т. Печончик, С. Слінько, Л. Янкіна, Айкатеріні Крістіна Кула (Aikaterini Christina Koula), Луїза Хелен Елізабет Нільссон (Louise Helen Elisabeth Nilsson), Уліссес Терто Нето (Ulisses Tertto Neto).

Водночас означена тематика потребує подальшого дослідження у зв'язку із входженням України в європейський правовий простір і наближенням законодавства України до законодавства ЄС.

Стаття має за мету розкриття положень наявних законодавчих норм ЄС щодо захисту прав правозахисників із приділенням уваги наявній проблематиці; вироблення відповідних висновків і рекомендацій.

Виклад основного матеріалу. Починаючи викладення основного матеріалу, маємо зазначити, що Союз прийняв низку спеціалізованих актів щодо правозахисників. Так, питанню правового статусу правозахисників приділено увагу в Директиві Ради 77/249 / ЄЕС від 22 березня 1977 р. щодо сприяння ефективному здійсненню адвокатами свободи надання послуг. Документом зазначено, що діяльність, пов'язана з представництвом клієнта у судових розглядах або в державних органах, має здійснюватися в кожній приймаючій державі-учасниці відповідно до умов, встановлених для юристів у цій державі, за винятком будь-яких умов, що вимагають проживання або реєстрації у професійній організації у цій державі. Адвокат, який займається цією діяльністю, повинен дотримуватися правил професійної поведінки приймаючої держави-члена без шкоди для своїх зобов'язань у державі-члені, з якої він прибув [6, с. 4].

Директивою 98/5/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 16 лютого 1998 р. про сприяння постійній практиці юридичної професії в державі-члені, крім тієї, в якій отримана кваліфікація, визначено правила професійної поведінки, зокрема зазначено, що практикуючий юрист повинен підкорятися тим же правилам професій-

ної поведінки, що й практикуючі юристи приймаючої держави-члена щодо всієї діяльності, яку він здійснює на її території. Резолюція регулює питання надання юристам представництва у професійних асоціаціях приймаючої держави-члена, що має велике значення для відстоювання прав цієї категорії осіб. Таке представництво має включати як мінімум право голосу на виборах до керівних органів цих асоціацій [7, с. 6].

Директива Ради 2002/8/ЄС від 27 січня 2003 р. щодо покращення доступу до правосуддя у трансграничних спорах шляхом установлення мінімальних загальних правил, що стосуються юридичної допомоги у таких спорах, охоплює всі цивільні питання, в тому числі бізнес, працевлаштування, захист споживача. Це дає людям, які не можуть дозволити собі юридичне представництво, право на юридичну допомогу [8].

У Керівних принципах ЄС щодо правозахисників, прийнятих задля надання практичних пропозицій для поліпшення діяльності Союзу з цього питання 2004 р. (оновлені у 2008 р.), зазначено, що підтримка правозахисників – це давно ustalений елемент зовнішньої політики ЄС у галузі прав людини. Означені Керівні принципи перш за все було розроблено для розгляду конкретних питань, що викликають стурбованість щодо правозахисників, проте їхнє використання є доцільним також під час роботи з третіми країнами на всіх рівнях та в межах багатосторонніх форумів із прав людини для того, щоб підтримати і зміцнити поточні зусилля Євросоюзу з просування та заохочення дотримання права на захист прав людини. Принципи передбачають втручання з боку Союзу для захисту правозахисників, які опинилися в ризиковому становищі, і пропонують практичні способи підтримки й сприяння правозахисникам. Оперуючи поняттям «правозахисники», Керівні принципи ЄС послуговуються визначенням, наданим у Декларації про право та обов'язки окремих осіб, груп та органів суспільства заохочувати та захищати загально визнані права людини й основні свободи (резолюція 53/144 Генеральної Асамблеї від 9 грудня 1998 р.), деталізуючи види діяльності правозахисників, зокрема документування порушень; звернення за засобами судового захисту для жертв таких порушень за допомогою надання правової, психологічної, медичної чи іншої допомоги; боротьбу з культурою безкарності, яка слугує для прикриття систематичних і повторюваних порушень прав людини та основних свобод. Крім цього, у Принципах підкреслено, що робота правозахисників часто включає критику політики і дій, що здійснюються державами, проте документом акцентовано увагу на тому, що держави не повинні сприймати це негативно, оскільки принцип надання місця для

незалежного мислення і вільних дебатів щодо політики і дій держави – основний та перевірений спосіб встановлення більш високого рівня захисту прав людини [9].

Директива Європейського Парламенту і Ради 2005/36/ЄС від 7 вересня 2005 р. про визнання професійної кваліфікації встановлює правила, згідно з якими держава-член висуває вимоги щодо доступу до регульованої професії або зайняття нею на своїй території залежно від наявності певних професійних кваліфікацій, визнає професійні кваліфікації, отримані в одній або кількох інших державах [10].

Європейський Парламент у своїй резолюції про юридичні професії та спільний інтерес до функціонування правових систем від 23 березня 2006 р. визнав вирішальну роль, яку відіграють юристи в демократичному суспільстві у забезпеченні поваги основних прав, верховенства закону і безпеки під час застосування закону як тоді, коли адвокати представляють і захищають клієнтів у суді, так і тоді, коли вони надають юридичні консультації своїм клієнтам [11].

У резолюції 2010 р. щодо політики ЄС у сфері людських ресурсів Європейський Парламент зробив численні пропозиції щодо підвищення ефективності політики стосовно правозахисників. Це передбачало посилення виконання Керівних принципів ЄС щодо правозахисників; підвищення суспільного визнання правозахисників як способу їх захисту; підвищення прозорості дій ЄС (наприклад, надання громадськості ЄС списку імен правозахисників, чії справи розглядаються, за винятком випадків, коли це піддає ризику правозахисників); сприяння захисту правозахисників, які перебувають у зоні ризику, шляхом більш активного залучення та координації держав-членів, у тому числі шляхом видачі екстрених віз, а також шляхом надання тимчасового захисту й притулку для таких правозахисників [12].

ЄС також підтвердив свою відданість захисту правозахисників через свої ключові документи з прав людини, прийняті останніми роками. У Стратегічних рамках і Плані дій ЄС у сфері прав людини 2012–2014 рр. передбачено розширення політичної і фінансової підтримки правозахисників, а також посилення зусиль ЄС проти всіх форм репресій щодо них. Зокрема, сказано про необхідність розробити та реалізувати добровільну ініціативу для сприяння наданню тимчасового притулку правозахисникам, які перебувають у небезпеці; сприяти розширенню доступу правозахисників до ООН та регіональних механізмів захисту прав людини, а також вирішити проблему репресій проти правозахисників, які співпрацюють з цими механізмами; опублікувати контактні дані координаторів з прав людини всіх місій ЄС,

а також офіцерів ЄС зі зв'язків із правозахисниками на вебсайтах EEAS та Представництв ЄС (V. 18 (a), (b), (c)); продовжувати забезпечувати моніторинг важливих судових процесів, пов'язаних з правами людини, зокрема судових процесів проти правозахисників (V. 26 (b)) [13].

Відповідаючи на рекомендації організацій громадянського суспільства, Рада у висновках 2014 р. з нагоди 10-ї річниці Керівних принципів ЄС щодо правозахисників підкреслює важливу роль жінок-правозахисниць з уразливих і маргінальних груп населення; розміщує заклик щодо усіх членів створити безпечне та сприятливе середовище для всіх правозахисників [14]. План дій ЄС щодо прав людини та демократії на 2015–2019 рр. також приділив суттєву увагу питанню щодо становища правозахисників. Зокрема, вказано на необхідність підтримувати жіночі організації та правозахисників у їхній роботі щодо захисту прав жінок і дівчат та заохочувати їх відігравати більш активну роль у забезпеченні відповідальності осіб, які приймають рішення, у питаннях гендерної рівності та прав жінок; заохочувати осіб, які приймають рішення, до діалогу з жіночими організаціями та правозахисниками (I. b. (8)); активізувати постійну підтримку правозахисників шляхом подання інформації про правозахисників, які перебувають у групі ризику, в тому числі під час візитів високого рівня, діалогів і місій; усунення безкарності у випадках скоєння порушень проти правозахисників; збільшення розподілу тягаря та координації між представництвами ЄС та посольствами держав-членів у галузі захисту прав людини; обміну передовим досвідом щодо відповідних механізмів, включно зі схемами тимчасового притулку та екстреними візами; продовження підтримки та співпраці з ООН та регіональними механізмами захисту правозахисників; посилення підтримки багатосторонніх ініціатив щодо захисту прав людини та громадянського суспільства, в тому числі в ООН та регіональних організаціях (I. 9); активізації зусиль щодо захисту правозахисників, включно із соціальними партнерами, які працюють над захистом економічних, соціальних і культурних прав, приділяючи особливу увагу правозахисникам, що займаються трудовими правами, питаннями прав людини, пов'язаними із землею, і корінними народами в контексті, зокрема, «захоплення землі» та зміни клімату (II. 17 (c)) [15, с. 20, 28].

У Плані дій ЄС з прав людини та демократії на 2020–2024 рр. було висвітлено низку питань щодо правозахисників. Зокрема, наголошується на тому, що досягнення цілей і пріоритетів, визначених Планом дій, вимагає систематичного та скоординованого використання повного спектру інструментів, які є в розпорядженні ЄС, серед

яких слід назвати спостереження за судовими процесами над правозахисниками.

Планом також визначено необхідність підтримувати правозахисників та їхніх законних представників і враховувати вплив їхньої роботи на їхні родини; працювати над забезпеченням позитивного визнання важливої ролі правозахисників; підіймати питання, пов'язані, зокрема, з правами на землю, трудовими правами, природними ресурсами, проблемами довкілля, зміною клімату та випадками, що є результатом корпоративних зловживань (I. (A)); сприяти безпеці та захисту журналістів, засуджуючи напади (I. (C)); поглибити взаємодію та посилити підтримку плюралістичного громадянського суспільства, включно з правозахисниками, соціальних партнерів, незалежних медіасоціацій та журналістів, науковців, юристів, гуманітарних організацій, щоб захистити їхнє право виконувати свої функції без будь-яких форм залякування, дискримінації чи насильства (III. (D)) [16, с. 2, 4, 11].

Питання щодо правозахисників є центром уваги й щорічних доповідей ЄС про права людини та демократію у світі. Так, у щорічній доповіді ЄС про права людини та демократію у світі за 2016 р. Союз закликає делегації ЄС та дипломатичний персонал держав-членів продовжувати активно підтримувати правозахисників, систематично спостерігаючи за судовими процесами, відвідуючи затриманих активістів та випускаючи заяви щодо окремих справ, де це доречно; підкреслив важливість інструментів мовчазної дипломатії щодо цього [17].

У Щорічній доповіді ЄС про права людини та демократію у світі за 2019 р. Союз ще раз продемонстрував, що він є надійним, співпрацюючим та принциповим глобальним гравцем, який працює в ім'я кращого світу, в якому всі права людини повністю захищені та дотримуються. Однак документом констатовано, що в багатьох частинах світу проблеми залишаються. Правозахисники, журналісти та працівники ЗМІ зазнають загроз і нападів через свою повсякденну роботу, громадянський і демократичний простір, як і раніше, обмежений, права жінок і дівчат порушуються, а вразливі групи часто залишаються непоміченими та незахищеними. до подальшої дискримінації та нерівності (Розділ 6 «Правозахисники») [18].

Висновки. Виходячи з наведеного, доходимо висновку, що підтримка правозахисників є ustalеним компонентом зовнішньої політики ЄС у галузі прав людини та одним з його головних пріоритетів.

Питання щодо правозахисників отримали своє закріплення у внутрішніх актах ЄС, зокрема директивах Європейського Парламенту і Ради,

резолюціях Європейського Парламенту, якими регламентовано низку питань щодо визначення ролі правозахисників, їхнього статусу, забезпечення гарантованих їм прав людини тощо. Питання щодо правозахисників знайшли своє закріплення в програмних актах ЄС з прав людини, зокрема Стратегії, планах дій ЄС щодо прав людини та демократії, в яких правозахисна діяльність розглядається як невід'ємна складова частина гарантованих прав людини, що притаманна також правозахисникам. У Щорічних доповідях ЄС про права людини та демократію у світі акцентовано увагу на гарантуванні права правозахисників на свободу вираження поглядів, асоціацій та мирних зібрань, а також їхньому праві на справедливий суд; підсумовується практичний досвід щодо надання допомоги правозахисникам на рівні спеціалізованих структур ЄС; означено проблемні аспекти у цій сфері, такі як залякування, переслідування правозахисників, порушення судових

процесів про них, випадки гноблення і примусу, дискримінаційні заходи.

Суттєве значення має прийняття Керівних принципів ЄС щодо правозахисників, які сприяли виробленню політики ЄС у цій царині. ЄС зобов'язується захищати права людини у своїй зовнішній політиці відповідно до ст. 21 Договору про Європейський Союз, у якій зазначено, що дії ЄС на міжнародній арені мають бути керовані принципами універсальності та неподільності прав людини й основних свобод, а також того, що Союз повинен діяти, щоб консолідувати та підтримувати права людини на міжнародному рівні [19]. Захист правозахисників у світі сприяє досягненню цієї мети.

Правова основа ЄС є фундаментом, на якому має базуватися законодавство держав-членів Союзу задля створення безпечного і сприятливого середовища у сфері захисту прав людини правозахисників, що сприятиме захисту прав людини загалом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Charter of Fundamental Rights of the European Union. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A12012P%2FTXT>
2. Сыроед Т. Субъекты (участники) международных уголовно-процессуальных отношений: понятие, виды, специфика правового статуса : монография. Харьков : ФИНН, 2010. 584 с.
3. Declaration on the Right and Responsibility of Individuals, Groups and Organs of Society to Promote and Protect Universally Recognized Human Rights and Fundamental Freedoms : resolution / adopted by the General Assembly. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/265855?ln=ru>
4. EU support for human rights defenders around the world. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/630267/EPRS_BRI\(2018\)630267_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/630267/EPRS_BRI(2018)630267_EN.pdf)
5. Human Rights Defenders UN Consensus Resolution 2017 Final text as adopted in 3C on 20 November – 76 cosponsors listed. A/C.3/72/L.50. URL: https://www.norway.no/contentassets/300d441ea907412e93ed0f528720bc69/a_c372_150_hrd-resolution.pdf
6. Council Directive 77/249/EEC of 22 March 1977 to facilitate the effective exercise by lawyers of freedom to provide services. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A31977L0249>
7. Directive 98/5/EC of the European Parliament and of the Council of 16 February 1998 to facilitate practice of the profession of lawyer on a permanent basis in a Member State other than that in which the qualification was obtained. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A31998L0005>
8. Council Directive 2002/8/EC of 27 January 2003 to improve access to justice in cross-border disputes by establishing minimum common rules relating to legal aid for such disputes. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:32003L0008>
9. Ensuring protection – European Union Guidelines on Human Rights Defenders. URL: https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/eu_guidelines_hrd_en.pdf
10. Consolidated text: Directive 2005/36/EC of the European Parliament and of the Council of 7 September 2005 on the recognition of professional qualifications (Text with EEA relevance). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A02005L0036-20211210>
11. European Parliament resolution on the legal professions and the general interest in the functioning of legal systems. URL: <https://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2006-0108+0+DOC+XML+V0//EN>
12. European Parliament resolution of 17 June 2010 on EU policies in favour of human rights defenders (2009/2199(INI)). URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-7-2010-0226_EN.html?redirect
13. EU Strategic Framework and Action Plan on Human Rights and Democracy. URL: https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/foraff/131181.pdf
14. Council conclusions on the 10th Anniversary of the EU Guidelines on Human Rights Defenders FOREIGN AFFAIRS Council meeting Luxembourg, 23 June 2014. URL: <https://www.consilium.europa.eu/media/28043/143313.pdf>

15. EU Action Plan on Human Rights and Democracy European Union 2015-2019. URL: https://www.consilium.europa.eu/media/30003/web_en_actionplanhumanrights.pdf
16. Annex to the Joint communication to the European Parliament and the Council. EU Action Plan on Human Rights and Democracy 2020–2024. URL: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:e9112a36-6e95-11ea-b735-01aa75ed71a1.0002.02/DOC_4&format=PDF
17. European Parliament resolution of 13 December 2017 on the Annual Report on Human Rights and Democracy in the World 2016 and the European Union's policy on the matter (2017/2122(INI)). URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2017-0494_EN.html?redirect
18. EU Annual Report on Human Rights and Democracy in the World 2019. URL: <https://reliefweb.int/report/world/eu-annual-report-human-rights-and-democracy-world-2019>
19. Consolidated version of the Treaty on European Union. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A12012M%2FTXT>

REFERENCES

1. Charter of Fundamental Rights of the European Union. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A12012P%2FTXT> [in English].
2. Syroied T. Subiekty (uchastnyky) mezhdunarodnykh uholovno-protsessualnykh otnosheniy: poniatye, vidy, spetsyfyka pravovoho statusa : monohrafiya [Subjects (participants) of international criminal procedure relations: concept, types, specifics of legal status: monograph]. Kharkov: FYNN, 2010. 584 s. [in Russian].
3. Declaration on the Right and Responsibility of Individuals, Groups and Organs of Society to Promote and Protect Universally Recognized Human Rights and Fundamental Freedoms : resolution / adopted by the General Assembly. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/265855?ln=ru> [in English].
4. EU support for human rights defenders around the world [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/630267/EPRS_BRI\(2018\)630267_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/630267/EPRS_BRI(2018)630267_EN.pdf) [in English].
5. Human Rights Defenders UN Consensus Resolution 2017 Final text as adopted in 3C on 20 November – 76 cosponsors listed. A/C.3/72/L.50. URL: https://www.norway.no/contentassets/300d441ea907412e93ed0f528720bc69/a_c372_l50_hrd-resolution.pdf [in English].
6. Council Directive 77/249/EEC of 22 March 1977 to facilitate the effective exercise by lawyers of freedom to provide services. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A31977L0249> [in English].
7. Directive 98/5/EC of the European Parliament and of the Council of 16 February 1998 to facilitate practice of the profession of lawyer on a permanent basis in a Member State other than that in which the qualification was obtained. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A31998L0005> [in English].
8. Council Directive 2002/8/EC of 27 January 2003 to improve access to justice in cross-border disputes by establishing minimum common rules relating to legal aid for such disputes. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:32003L0008> [in English].
9. Ensuring protection – European Union Guidelines on Human Rights Defenders. URL: https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/eu_guidelines_hrd_en.pdf [in English].
10. Consolidated text: Directive 2005/36/EC of the European Parliament and of the Council of 7 September 2005 on the recognition of professional qualifications (Text with EEA relevance). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A02005L0036-20211210> [in English].
11. European Parliament resolution on the legal professions and the general interest in the functioning of legal systems. URL: <https://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2006-0108+0+DOC+XML+V0//EN> [in English].
12. European Parliament resolution of 17 June 2010 on EU policies in favour of human rights defenders (2009/2199(INI)). URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-7-2010-0226_EN.html?redirect [in English].
13. EU Strategic Framework and Action Plan on Human Rights and Democracy. URL: https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/foraff/131181.pdf [in English].
14. Council conclusions on the 10th Anniversary of the EU Guidelines on Human Rights Defenders FOREIGN AFFAIRS Council meeting Luxembourg, 23 June 2014. URL: <https://www.consilium.europa.eu/media/28043/143313.pdf> [in English].
15. EU Action Plan on Human Rights and Democracy European Union 2015-2019. URL: https://www.consilium.europa.eu/media/30003/web_en_actionplanhumanrights.pdf [in English].

16. Annex to the Joint communication to the European Parliament and the Council. EU Action Plan on Human Rights and Democracy 2020-2024. URL: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:e9112a36-6e95-11ea-b735-01aa75ed71a1.0002.02/DOC_4&format=PDF [in English].
17. European Parliament resolution of 13 December 2017 on the Annual Report on Human Rights and Democracy in the World 2016 and the European Union's policy on the matter (2017/2122(INI)). URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2017-0494_EN.html?redirect.
18. EU Annual Report on Human Rights and Democracy in the World 2019. URL: <https://reliefweb.int/report/world/eu-annual-report-human-rights-and-democracy-world-2019> [in English].
19. Consolidated version of the Treaty on European Union. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A12012M%2FTXT> [in English].